

Till:
ku.remissvar@regeringskansliet.se
kopia: ku.sna@regeringskansliet.se

Remissyttrande över slutbetänkandet Aivan ko meitä ei olis ollukhaan/Som om vi aldrig funnits – exkludering och assimilering av tornedalingar, kväner och lantalaiset (SOU 2023:68)

dnr KU 2023/01197

Sammanfattning

Svenska Tornedalingars Riksförbund – Tornionlaaksolaiset (STR-T), främsta företrädare för minoriteten tornedalingar, kväner och lantalaiset, ställer sig positiv till slutbetänkandet SOU 2023:68.

STR-T ställer sig bakom samtliga förslag på insatser för försoning och upprättelse. Förbundet anser att de bör antas i sin helhet för att skadan som har åsamkats minoriteten ska kunna repareras.

STR-T anser att kommissionens utredning och slutbetänkande utgör en bra och värdefull historisk kunskaps- och informationskälla för minoriteten och för hela Sverige. Kommissionens arbete har inkluderat och synliggjort minoriteten tornedalingar, kväner och lantalaiset och de konsekvenser assimileringpolitiken fått för minoriteten, historiebeteckningen, kulturen, identiteten och språket meänkieli.

STR-T vill påtala värdet av att kommissionen har på ett respektfullt sätt skapat tillit och trygghet hos de personer som medverkat i intervjuerna, något som varit avgörande för utredningens resultat. Det är ett rättighetsbaserat arbetssätt som bör genomsyra den fortsatta försoningsprocessen.

STR-T vill påtala vikten av att den fortsatta processen för försoning och upprättelse sker skyndsamt, detta då många av dem inom minoriteten som lidit av de kränkningar som assimileringpolitiken orsakat är äldre.

STR-T framhåller också att regeringen skyndsamt behöver tillsätta medel för att minoriteten ska kunna medverka i det fortsatta försoningsarbetet.

Förslag på insatser för försoning och upprättelse Insatser för en fortsatt försoningsprocess (förslag 14.2, 14.3, 14.4, 14.5)

→ STR-T ställer sig positiv till förslagen.

STR-T vill förtydliga, att regeringen snarast tar på sig ansvaret för en fortsatt försoningsprocess där minoriteten ges reell delaktighet och inflytande. En försoningsprocess tar tid och kräver långsiktighet, men arbetet får inte fördröjas. Ett erkännande av de kränkningar som staten begått mot minoriteten behöver ske skyndsamt av den anledningen att många av de drabbade tillhör den äldre generationen och riskerar därmed gå miste om upprättelse vid fördröjning av erkännandet.

Det är därför avgörande att minoriteten får ekonomiska resurser till det fortsatta försoningsarbetet. Den bristfälliga finansieringen försvårar för minoriteten att medverka i den fortsatta processen och försämrar förutsättningarna för försoning.

Det är viktigt att beakta det faktum att assimileringen har lett till kunskapsbrist även internt inom minoriteten, vilket gett konsekvenserna att man inte känner till eller vill kännas vid sin egen folkgrupps historia om assimilering. Det är i sin tur förenat med känslan av skam över sitt eget förflutna då man inte känner till de faktiska mekanismerna i samhället bakom försvenskningen. Det finns därmed ett stort behov av implementering av betänkandet, inte bara hos majoritetssamhället, utan också hos den egna minoritetsgruppen. Det är avgörande att detta första steg genomförs omgående för att STR-T, som främsta företrädare för minoriteten, ska kunna arbeta med frågan internt och tillsammans med regeringen, myndigheter och andra berörda parter. Genom att skyndsamt ge minoriteten förutsättningar att bearbeta och ta till sig materialet visar att regeringen ämnar att försonas med minoriteten.

14.6 Övergripande mål: synliggörande och egenmakt

14.6.1 Ökat inflytande och ökad egenmakt

→ STR-T ställer sig positiv till förslaget att regeringen inom ramen för handlingsplanen identifierar de behov minoriteten ser för att sedan utarbeta de åtgärder som behövs för att stärka minoritetens egenmakt och inflytande.

STR-T kan konstatera att den assimilering som osynliggjort, marginaliserat och exkluderat minoriteten har lett till en avsaknad av minoritetens representation och perspektiv i samhället i stort och i frågor som direkt rör minoriteten. Exkludering och ojämlig behandling av de nationella minoriteterna leder till ökad polarisering och konflikter mellan folkgrupper, konflikter som historiskt har skapats av staten och Svenska kyrkan.

STR-T vill därför betona vikten av att minoriteten försäkras inkludering i frågor, utredningar och beslut som rör minoriteten.

14.6.2 Ett erkännande av kväner och lantalaiset som en del av den nationella minoriteten tornedalingar

→ STR-T ställer sig positiv till förslaget att regeringen bör erkänna samtliga tre benämningar som en nationell minoritet. Tornedalingar, kväner och lantalaiset är samma folk, men med olika benämningar som bör inkluderas i minoritetserkännandet.

14.6.3 Stöd till etablerandet av ett huvudmuseum

14.6.4 Stöd till etablerandet av ett informationscentrum

14.6.5 Utökad uppdrag till Forum för levande historia i syfte att synliggöra historiska övergrepp och kränkningar

14.6.7 Utökad utbud och förhöjd kvalitet inom public service

14.6.8 Forskningsatsning om minoritetens historia, språk och samhälle

→ STR-T ställer sig positiv till förslagen.

STR-T vill betona vikten av stöttande organisatoriska strukturer för att öka både kunskapsinhämtning och kunskapsspridning om minoritetens historia, kultur och språk. Idag vilar ett tungt ansvar för att utbilda och informera på ett fåtal individer, ideella krafter och resurssvaga organisationer.

STR-T vill tydliggöra, att en konsekvens av assimileringspolitikerna är osynliggörandet av minoritetens historia, kultur, språk och identitet. Osynliggörandet har lett till utbredd okunskap och brist på forskning om minoriteten. Osynliggörandet och okunskapen försvårar möjligheten för minoriteten att återta sin kultur, sitt språk och sina rättigheter. Kommissionens förslag gällande kunskapsspridning och

forskningsatsningar om minoriteten är därför avgörande för att synliggöra och öka kunskapen om minoriteten.

14.6.6 Utökat organisationsbidrag

→ STR-T ställer sig positiv till förslaget om att statsstödet till minoritetsorganisationer måste öka och att resurstilldelningen inte påverkas av uppkomsten av nya organisationer som söker stöd.

STR-T vill påtala att minoritetens organisationer länge har varit underfinansierade och det mesta av arbetet för minoritetens rättigheter sker med ideella krafter.

STR-T är idag den största av minoritetens organisationer och arbetar brett med minoritetens alla frågor. Förbundet har idag sammanlagt fyra anställda med varierande sysselsättningsgrad, men med alldeles för hög arbetsbelastning. Verksamheten är i dagsläget helt avhängande verksamhetsbidrag, projektbidrag och sparade medel. Statsstödet till organisationen halverades föregående år och för närvarande riskerar organisationens fortsatta arbete att stagnera då förbundet under 2024 driver sin verksamhet till stor del på sparade medel som tar slut 2025. Samtidigt kräver den fortsatta processen efter kommissionens avslut redan nu mer arbetsinsatser och resurser av minoriteten, resurser som STR-T saknar. Civilsamhället och statliga myndigheter har börjat bearbeta slutbetänkandets innehåll och efterfrågar STR-T:s sakkunskap. Utöver detta förväntar sig STR-T att involveras i utarbetandet och uppföljningen av handlingsplanen, implementering av språkrevitaliserande och kulturfrämjande insatser, delaktighet i samråd och att förankra arbetet hos minoriteten. Otillräckliga resurser hindrar minoritetens delaktighet i det fortsatta arbetet med försoningsprocessen.

14.6.9 Översättning av kommissionens slutbetänkande

→ STR-T ställer sig positiv till förslaget att kommissionens slutbetänkande översätts till meänkieli.

Med tanke på att borttagande av språket hör till grundproblematiken som gett upphov till hela utredningen så är det även av stort symboliskt värde att också slutbetänkandet finns tillgängligt på det språk som staten en gång velat tvätta bort.

14.6.10 Representation i Ortnamnrådet

→ STR-T ställer sig positiv till förslaget att minoriteten bereds plats i Ortnamnrådet.

Minoriteten har tvingats se på hur allt fler geografiska platser med ursprungliga namn på meänkieli försvenskats eller benämnts med andra folkgruppers språk utan att ha fått utrymme att göra sin röst hörd för bevarande av de historiska namnen på meänkieli. Platsnamn berättar om olika områdets historia och att försvenska dem är i högsta grad ett agerande mot osynliggörande och exkludering av de folkgrupper som levt på aktuella områden. Det är assimilerande. Utebliven representation av tornedalingar, kväner och lantalaiset i ortnamnsrådet har också en polariserande verkan då man i olika sammanhang endast återtagit samiska namn på platser som historiskt haft mycket tidiga namn även på meänkieli.

14.6.11 Återbördande av mänskliga kvarlevor måste omfatta minoriteten

→ STR-T ställer sig positiv till förslaget.

Ny historievetenskaplig forskning visar att den meänkielitalande folkgruppen har en mycket tidig gemensam historia med den samiska folkgruppen där minoriteterna har levt sida vid sida ända sedan 800 talet e.Kr. Folkgrupperna har många gemensamma nämnare när det kommer till kultur, språk och

historia. Båda folkgrupperna har utsatts för rasbiologisk forskning och det är inte upp till nulevande människor att besluta om de människors identifikation som kvarlevorna tillhör. Därför är det ytterst viktigt att även den meänkielitalande minoriteten är inkluderad i processer gällande återbördande av mänskliga kvarlevor, inte bara i de fall där man med säkerhet vet att det är frågan om den meänkielitalande folkgruppen, utan även i de fall där etniciteten inte kan fastställas och det likaväl kan vara frågan om tornedalingar, kväner och lantalaiset som andra folkgrupper.

14.7 Övergripande mål: förverkliga och utöka rättigheterna

14.7.1 Förslagen i betänkandet Nationella minoritetsspråk i skolan – förbättrade förutsättningar till undervisning och revitalisering bör genomföras.

14.7.2 Stärkta folkrättsliga åtagandena i förhållande till språkstadgan bör utökas.

14.7.3 Språk som diskrimineringsgrund. 14.8 Övergripande mål: språkrevitalisering och kulturfrämjande

14.8.1 Permanenta pågående insatser för språket

14.8.2 Integrerad undervisning på meänkieli i kommuner i förvaltningsområdet

14.8.3 Utvecklade möjligheter att lära sig meänkieli i vuxen ålder

14.8.4 Förstärkta möjligheter att lära sig meänkieli i kombination med de kulturella och kreativa näringarna.

→ STR-T ställer sig positiv till samtliga förslag (14.7; 14.8) och hänvisar till förbundets tidigare remissvar avseende SOU 2017:91, SOU 2017:88 och SOU 2017:60.

14.9 Övergripande mål: stärkt nordiskt samarbete

14.9.1 Gränsöverskridande samarbete för att främja minoritetens språk och kultur.

→ STR-T ställer sig positiv till förslaget.

14.10 Frågor som kräver ytterligare utredning

14.10.1 Utredning som på ett allsidigt sätt belyser minoritetens historiska tradition av att bedriva renskötsel

14.10.2 Utredning av hur avvitrningen av ströängar genomförts

14.10.3 Utredning i syfte att utreda minoritetens status som urfolk

→ STR-T ställer sig positiv till de förslag på områden som kräver ytterligare utredning.

Minoriteten utsluts fortfarande i många viktiga sakfrågor och sammanhang som berör folkgruppen starkt. Grundorsaken till den påfallande och närmast på systematiska exkludering är samhällets okunskap om minoritetens existens, historia, kultur, språk och traditioner. Exkludering och osynliggörande av minoriteten sker av statliga myndigheter såväl som andra aktörer, däribland lokal och nationell media. Renskötsel är en av de delar i det kombinationsnäringsfång som historiskt gett tornedalingar, kväner och lantalaiset bärgning. Allt för ofta marginaliseras den historiska så väl som kulturella betydelsen av renskötseln för folkgruppen, minoritetens rätt till renskötsel och så även den faktiska existensen av renskötseln som en del av många tornedalingars liv idag. Det sker med negativa följder som fortsatt exkludering och stärkt polarisering. Det finns med andra ord ett stort behov av synliggörande. Minoriteten har dessutom blivit fråntagen rätt till renskötsel och ägande av ren ovan odlingsgränsen i och med rennäringslagens utformning. Det är något som påverkat flera generationer kväner och lantalaiset på ett negativt sätt. Även avvitrningen har skadat minoriteten genom fråntagande av egendom och rätt till markanvändning.

Tornedalingar, kväner och lantalaiset uppfyller kriterier för urfolk i enlighet med internationella standards och ILO 169. Minoritetens tidiga historiska närvaro på det område som idag utgör Lappland och

Svenska Tornedalingars Riksförbund
Tornionlaaksolaiset

Tornedalen sträcker sig minst över tusen år bakåt i tiden vad som går att historiskt belägga idag. I många år har minoritetspolitiken som rör tornedalingar, kväner och lantalaiset varit fokuserad på enbart språket. Minoritetens historia, kultur och rättigheter har negligerats. Ett erkännande av minoritetens som urfolk skulle stärka minoritetens rättigheter, kultur, språk och bidra till ökad synlighet.

Slutligen vill förbundet återigen betona att ett genomförande av samtliga kommissionens förslag är nödvändigt. Att göra ett urval bland förslagen är inte förenligt med de behov som måste tillgodoses för att uppnå upprättelse och lyckad försoning.

Inger Junkka

Ordförande Svenska Tornedalingars Riksförbund – Tornionlaaksolaiset

Eva Kvist

Verksamhetsledare Svenska Tornedalingars Riksförbund - Tornionlaaksolaiset

Svenska Tornedalingars Riksförbund-Tornionlaaksolaiset
Tornedalsvägen 13, 984 31 Pajala

Tel: 073 735 40 91
Org.nr: 897600-3569
Bg: 669-2230

info@str-t.com
www.str-t.com
www.facebook.com/tornionlaaksolaiset